

презентації, не охоплює всього обсягу творчих умінь, які цілеспрямовано можуть формуватися в студентів у процесі вивчення дисциплін спеціального циклу. Їх перелік може розширюватися, оскільки процес формування особистості майбутнього вчителя має за своєю суттю всеосяжний характер, він вбирає в себе усі напрями та аспекти діяльності вищого навчального закладу. Головне тут полягає в тому, щоб провідні викладачі фахових дисциплін, озброюючи своїх вихованців глибокими теоретичними знаннями, міцними навичками та вміннями, необхідними для успішної педагогічної роботи, виховували палку любов до учительської професії, захопленість, одержимість, готовність до подолання будь-яких труднощів, безмежне прагнення творити, шукати, осмислювати та впроваджувати у практику передові ідеї та кращий досвід. Досягти такого результату можна лише цілеспрямованою працею вищих навчальних закладів, постійною орієнтацією на підготовку не просто вчителя, а вчителя-майстра, наставника, художника своєї справи.

Література

1. Деркач А.А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека / А.А.Деркач: Кн.1-5. – Кн.1. Методолого-прикладные основы акмеологических исследований. – М.: Изд-во РАГС, 1999. – 392 с.
2. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук.-метод. посіб. / І.А.Зязюн – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
3. Педагогічна професія і особистість учителя: Методичні рекомендації / Укладач Н.В.Гузій. – К.: НПУ, 2000. – 18с.
4. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник /С.О.Сисоєва. –К.: Міленіум, 2006. – 346 с.

Анотація

У статті розглядається питання підготовки майбутніх учителів - студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів до педагогічної творчості. Розкривається сутність та значення педагогізації навчального процесу як вагомого чинника формування творчої особистості майбутнього вчителя.

Аннотация

В статье рассматривается вопрос подготовки будущих учителей – студентов гуманитарных факультетов высших учебных заведений к педагогическому творчеству. Раскрывается сущность и значение педагогизации учебного процесса как весомого фактора формирования творческой личности будущего учителя.

Summary

The article discusses the preparation of future teachers - students of humanitarian faculties of higher education to teacher creativity. The essence and significance pedagogization of educational process as a significant factor in the formulation of the creative personality of the future teachers.

Подано до редакції 13.12.2009 р.

□ 2009

Зозуляк Р.В.

ДІЯЛЬНІСТЬ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ З АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми у загальному вигляді... У сучасному суспільстві, де до людини висуваються підвищені вимоги через зростання темпу життя, дії наслідків екологічних і соціально-економічних катастроф, надмірного інформаційного та психоемоційного навантаження, негативного впливу явищ дефіциту часу, поширення "нездорового способу життя", вагомим значенням набуває проблема гармонійного розвитку і соціалізації особистості. Тому, у соціально-педагогічній науці вивчення особливостей соціалізації молоді, зокрема студентської, створення умов для її фахової самореалізації є одними із пріоритетних наукових напрямів. О.Безпалько окреслює процес соціалізації як двобічний, що з одного боку направлений на засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом входження в систему соціальних зв'язків, адаптації до соціального середовища, з іншого – активне відтворення індивідом системи соціальних зв'язків у соціальному середовищі за рахунок діяльності [2, с. 40].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Аналіз наукової літератури доводить те, що достатньо розроблені питання процесу соціалізації у наукових

розробках соціологів (Е.Дюркгейма, М.Лукашевича та ін.), психологів (І.Беха, І.Кона, Є.Орбан-Лембрик та інших), педагогів (М.Нікандрова, В.Сластеніна та ін.), соціальних педагогів (І.Зверевої, Н.Лавриченко, А.Мудрика та ін.).

Отже, більшість праць з проблем соціалізації присвячена загально методологічним проблемам. Водночас малодослідженими залишаються особливості адаптації студентської молоді педагогічних спеціальностей у нових соціокультурних реаліях, що повинно сприяти формуванню творчої особистості фахівця, його майстерності.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у виокремленні методик діагностики рівня адаптованості до стресу та до вживання психоактивних речовин студентами у вищих педагогічних навчальних закладах задля надання необхідної корекційної допомоги і сприяння соціальної адаптації до навчального середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження... У наукових напрацюваннях вчених як закордонних, так і вітчизняних зазначається, що адаптація студентської молоді до нових соціальних зв'язків, соціального середовища відбувається через залучення до культури, комунікації, навчання, засвоєння нових соціальних ролей, які необхідні у нових умовах життєдіяльності.

Сучасне студентство платить значну "ціну" за існування в нових соціокультурних умовах, зустрічаючись від початку навчання з різними потенційними стресогенними фактами, які можуть негативно впливати, заважати соціальній адаптації особистості. До таких факторів відносять опанування новими соціальними ролями, вступ у нові міжособистісні стосунки, необхідність соціальної адаптації, особистісне та професійне самовизначення тощо. Адже саме у цей період формується майбутній фахівець, успішне становлення якого впливає на стиль життя, соціалізацію в цілому. Тому вчасна діагностика та соціально-педагогічна підтримка студентів набуває безперечної соціальної значущості.

Цікавою для українських науковців є діяльність інституцій на взірць Європейської мережі Шкіл здоров'я, центрів супроводу і консультування та Центрів благополуччя за типом служби довіри у закордонних вищих навчальних закладах. Адже в умовах впровадження стандартів західного способу життя та діяльності в український соціум важливо не ігнорувати західні стандарти адаптивних моделей існування, які довели свою доцільність і перевірені часом. Варто зауважити, що науковці розвинених країн приділяють значну увагу цим проблемам [3, с. 482; 4, с. 505].

Слід наголосити на необхідності обґрунтованого використання тільки найкращих взірців світової практики, а не технологій "вчорашнього дня" країн світових лідерів як у сфері профілактики стресових явищ, тривожності, психічних порушень, так і в системі формування здорового способу життя в студентському середовищі.

Сучасне українське суспільство потребує оцінки характеру впливу вже існуючої в державі ступеневої системи навчання за схемою "школа-вищий навчальний заклад", яка здійснюється на базі середніх загальноосвітніх шкіл, профільних коледжів, а надалі – у вищих педагогічних навчальних закладах, де окрім традиційної форми навчання студентів впроваджується інноваційна Європейська кредитно-модульна система (European Credit Transfer System). Дуже важливим аспектом подібної роботи є проведення якісного та достовірного порівняльного аналізу для остаточного обґрунтування пріоритетності використання кредитно-модульного підходу. Неможливо ігнорувати той факт, що за даними багатьох західних дослідників, значна частина студентської молоді, в тому числі європейських університетів мають високий рівень стресу.

У контексті вищесказаного було розроблено інтегральний критерій визначення ступеня вираженості стресових реакцій – експрес-індекс стрес-індикації, що враховує найбільш інформативні та чутливі до стресогенного впливу середовища показники і виступає прогностичним критерієм діагностики стрес-синдрому. Ще одним аргументом на користь необхідності використання експрес-індексу стрес-індикації вважають високу ефективність раннього застосування профілактичних заходів. Основними компонентами експрес-індексу стрес-індикації є: нейротизм, ситуативна і особистісна тривожність, рівень координації рухів, особливості серцевого ритму як показник діяльності серцево-судинної системи, що однією з найперших змінюється у разі виникнення стресових ситуацій. Шляхом простої сумації балів за рівнем кожного з досліджуваних показників (кожен з компонентів оцінюють за чотирибальною шкалою) визначають експрес-індекс стрес-індикації і за його величиною роблять висновок про наявність чи відсутність стресу та ступінь вираженості.

Рівні експрес-індексу стрес-індикації дають можливість виділити чотири групи осіб за поточним функціональним станом особистості та напрямками його корекції: I група (до 6 балів) – група сприятливого прогнозу; II група (7-9 балів) – група спостереження (ця група потребує періодичного спостереження з боку психолога, соціального педагога, необхідна специфічна самокорекція функціонального стану з використання психологічних, соціально-педагогічних методик); III група (10-13 балів) – група ризику дезадаптації (потребує посиленого догляду з боку психолога, соціального педагога, та специфічної самокорекції функціонального стану з використання психологічних, соціально-педагогічних методик подолання наслідків стресових, екстремальних

та кризових ситуацій); IV група (понад 14 балів) – група наявної дезадаптації (хронічний стрес), що потребує негайної консультації психолога, соціального педагога.

Водночас спеціалісти з профілактики в різних країнах давно займаються пошуками можливих шляхів активного виявлення прихованого використання психічно активних речовин, тобто початкової стадії небезпечного з соціальної точки зору явища, як важливого стресогенного чинника, з одного боку, і не менш важливого наслідку стресових впливів соціуму з іншого боку, для якомога більш раннього початку проведення відповідної корекційної та профілактичної роботи.

Особливо ефективною виявляється біхевіоральна діагностика в процесі анонімних досліджень студентських груп, що спрямована на визначення ступеня використання психоактивних речовин і вивчення його динаміки. Водночас, головним недоліком більшості традиційних діагностичних методик виявлення ступеня вживання психоактивних речовин слід вважати їх адресацію молоді з “групи ризику”. Це не дає можливості активно виявляти, адекватно корегувати початкову стадію застосування психоактивних речовин. Найнебезпечнішим на початковій стадії вживання психоактивних речовин є те, що про залежність від них можуть не здогадуватися як самі молоді люди внаслідок браку інформації або небажання визнати появу певної залежності від них, так і рідні, педагоги вищого навчального закладу через занепад опіки та відповідного психологічного супроводу студентства.

Тому запропоноване визначення біхевіорального індексу благополуччя в молодіжному середовищі дозволяє розробити індивідуальну тактику профілактичної: інформаційної та корекційної роботи, адекватну у відношенні до особистих уподобань, не порушуючи при цьому конституційного права на приватне життя, самовизначення та власний вибір соціальної поведінки.

В основу запропонованого біхевіорального індексу благополуччя покладене вивчення інтенсивності використання психоактивних речовин членами студентських колективів для визначення подальшого напрямку індивідуальної профілактичної роботи. Розв'язання поставленого завдання досягається шляхом діагностики характеру та ступеня вжитку нікотину, алкоголю та наркотичних засобів. Відповідно до запропонованого підходу значення окремих компонентів біхевіорального індексу благополуччя визначаються таким чином: для оцінки характеру вживання нікотину та алкоголю за чотирибальною шкалою, для оцінки характеру вживання сильнодіючих речовин за п'ятибальною шкалою (через вищу соціальну безпеку цієї практики).

На підставі визначення величини біхевіорального індексу благополуччя за характером вжитку психоактивних речовин виділено чотири категорії молодих людей: I – високо біхевіорально благополучні особи (0-2 бали); II – середньо біхевіорально благополучні особи (3 бали) – із соціально-поведінковим ризиком залежності від психоактивних речовин, завдяки соціальним контактам із оточенням, яке провокує використання психоактивних речовин; III – низько біхевіорально благополучні особи (4-5 бали) – із індивідуальним поведінковим ризиком розвитку залежності від психоактивних речовин; IV – біхевіорально неблагополучні особи (6-13 балів) – із залежністю від психоактивних речовин.

Експрес-діагностика проявів навчального стресу в студентів та анонімне вивчення структури молодіжних колективів за ступенем біхевіорального індексу благополуччя – прості у застосуванні, високо інформативні, а головне рання діагностика негативних зрушень у соціальній поведінці студентської молоді дає можливість вчасно проводити корекційну роботу, що запобігає дезадаптації студентської молоді.

В означеному контексті нами було проведено діагностичний зріз студентської молоді Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника спеціальності “Соціальна педагогіка”. До діагностики залучено 130 респондентів (студенти I-V курсів).

Перш, ніж подати результати дослідження, коротко охарактеризуємо стресогенні чинники у студентському середовищі, які заважають адаптації у навчальному середовищі.

За словами О.Бацилової, студентський вік – це період, який досить сильно впливає на стиль життя. Адже практично виключає турботу молоді про своє здоров'я. Означене зумовлюється тим, що у цьому віці існує у людини оптимізм щодо особистого здоров'я, який набагато перевищує прагнення до його збереження. Також турбота про власне здоров'я, орієнтація на здоровий спосіб життя не оцінюється молоддю як актуальна. Водночас спрямування студентської молоді на теперішнє, висока мотивація на досягнення у теперішньому зумовлюють витіснення з їх свідомості турботи про власне здоров'я, можливі страхи щодо тривалої дії стресогенних факторів різного походження [1, с. 36].

Так, проблемою яка впливає на адаптацію молоді, зумовлює певні стресові ситуації є поява у студентів нового соціального оточення та вступу у нові соціальні зв'язки. Означене зумовлює бажання ствердити себе у студентському середовищі не завжди адекватною, ризикованою та навіть екстремальною поведінкою, що часто негативно відбивається на повноцінній адаптації. Також вчорашні школярі, а теперішні студенти знаходяться під

тиском відповідальності за свої дії, розподіл часу, досягнення і невдачі. Особливо ті, які проживають у гуртожитку. Адже вони додатково відповідають за свій побут, забезпечення себе харчуванням, умови навчання та відпочинку.

Ще одним стресогенним фактором у сучасних соціально-економічних умовах є соціальна і професійна невизначеність майбутнього фахівця у суспільстві та потреба пошуку місця роботи, відповідно до рівня освіти та підготовки. До того ж, багато студентів через економічну нестабільність змушені працювати під час навчання. Це відбивається як на стані здоров'я, так і на рівні освіти, що здобувається, а отже і на професійних якостях.

Інтимні міжособистісні стосунки, за даними багатьох науковців, які вивчають особливості соціалізації людини у цей період, є одним із провідних стресогенних чинників у студентському середовищі. Зумовлює стресогенність підвищений рівень інфікування у сучасному суспільстві захворювань, які передаються статевим шляхом, бажання уникнути небажаної вагітності, що спостерігається на тлі недостатньої сексуальної культури сучасної молоді.

У процесі дослідження було встановлено щодо виявлення рівня експрес-індексу стрес-індикації: до 6 балів набрали 73% респондентів (94 студента) вони становлять групу сприятливого прогнозу; 7-8 балів – 24% (31 студент) – належать до групи спостереження. Це в більшості студенти першого, та декілька – п'ятого курсу, які почали поєднувати навчання з роботою. 10-12 балів набрали відповідно 3% (4 студента). Вони безпосередньо попали до групи ризику дезадаптації. До групи наявної дезадаптації не попав ні один студент. На нашу думку це зумовлено спеціальністю студентської молоді. Адже саме вони повинні вміти здійснювати самокорекцію функціонального стану з використання психологічних, соціально-педагогічних методик задля запобігання хронічному стресу, що заважає швидкій адаптації у навчальному середовищі.

Провівши діагностику за ступенем біхевіорального індексу благополуччя з означеною вище категорією студентів нами було встановлено, що переважна більшість опитаних респондентів, а саме 85% (110 студентів) належать до осіб високо біхевіорально благополучних і тільки 15% (20 студентів) – до осіб середньо біхевіорально благополучних. Категорії осіб серед низько біхевіорально благополучних і біхевіорально неблагополучних відсутні. Це зумовлено фахом діагностованої студентської молоді.

Таким чином, із результатів діагностики видно, що 35 студентам необхідно надати психосоціальну підтримку щодо подолання стресових ситуацій. З 20 студентами провести профілактичні заходи, щоб унеможливити їх від поглиблення ризику розвитку залежної поведінки.

При наданні підтримки студентам можна застосовувати такі форми, як бесіди, надання необхідної інформації, емоційне співчуття, сумісні дії, забезпечення студентської діяльності. Такі методи у роботі з студентами можуть впроваджувати викладачі вищих навчальних закладів при умові щирого бажання, особистої культури та високого професіоналізму.

Висновки... Отже, проведений нами аналіз наукових розробок і результати власних досліджень дають можливість зробити наступні висновки:

1. Для студентського середовища педагогічних спеціальностей у процесі професійного становлення характерні як загальні для сучасної людини, так і специфічні проблеми, які за певних умов зумовлюють стресогенні ситуації і заважають повноцінній соціально-психологічній адаптації молоді, а отже і її професійно-творчій самореалізації.

2. Українській вищій школі слід активніше запроваджувати досвід психологічного супроводу студентів, відповідно до західних зразків. З цієї метою можливо створити Центри консультування та Центри благополуччя і Комітетів підтримки студентів для профілактики стресу в середовищі українських студентів.

3. Перспективним напрямом роботи вищих педагогічних навчальних закладів, в умовах інноваційних схем їх діяльності, можна вважати стрес-індикацію та біхевіоральну діагностику. Адже вчасне виявлення недоліків у адаптації студентів педагогічних спеціальностей, їх корекція будуть сприяти формуванню професіоналізму молоді, її творчій фаховій самореалізації.

4. Перспективами нашої роботи є підбір відповідних програм психосоціальної підтримки студентів та соціально-педагогічних профілактичних методик у межах вищого педагогічного навчального закладу задля покращення адаптації до навчального середовища.

Література

1. Бацилова О. Проблеми соціалізації студентської молоді у сучасних соціально-економічних умовах / О.Бацилова // Науковий вісник Чернівецького ун-ту: Зб. наук. пр. – Вип. 447-448. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2009. – С. 32-38.
2. Безпалько О. Особливості соціалізації студентської молоді у період сучасних суспільних трансформацій / О. Безпалько // Науковий вісник Чернівецького ун-ту: Зб. наук. пр. – Вип. 440. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 39-41.

3. First year medical student stress and coping in a problem-based medical curriculum / K.J. Moffat, A. Mc Connachie, S. Ross, J.M. Morrison // Medical Education. – 2004. – № 38 (5). – P. 482-491.
4. How to handle a phase of transition? Perceptions of stress and support in first-year medical students. A comparison between a reformed track and traditional track at the Charite, Berlin / C. Kiessling, B. Schubert, D. Scheffner, W. Burger // Medical Education. – 2004. – № 38 (5). – P. 504-509.

Анотація

Українській вищій педагогічній школі слід приділяти увагу досвіду психологічного супроводу студентів починаючи від ініціального періоду з урахуванням світових стандартів у сфері психологічного здоров'я задля покращення їх адаптації до навчального середовища. Спрямована дана діяльність може бути на діагностику стресу та біхевіорального благополуччя молоді і корекцію функціонального стану та біхевіорального статусу.

Аннотация

Украинской высшей педагогической школе следует уделять внимание опыту психологического сопровождения студентов, начиная с инициального периода с учетом мировых стандартов в сфере психологического здоровья с целью улучшения их адаптации к учебной среде. Направление данной деятельности может быть на диагностику стресса и бихевиорального благополучия молодежи, а также коррекцию функционального состояния и бихевиорального статуса.

Summary

It follows to spare attention of experience of psychological accompaniment of students of Ukrainian pedagogical universities, beginning from an initial period taking into account world standards in the field of psychological health, for the sake of improvement of their adaptation to the educational environment. Directed this activity can be on diagnostics of stress and bichevioral prosperity of young people and correction of the functional state and bichevioral status.

Подано до редакції 13.12.2009 р.

□ 2009

Котикова О.М.

КОМПОНЕНТИ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Динамізм і змінюваність сучасного життя висуває перед педагогічною наукою якісно нові вимоги до підготовки спеціалістів усіх рівнів. Ключовим поняттям оновлення педагогічного мислення виступає сьогодні принцип гуманітаризації освіти. Один із найважливіших напрямів його реалізації – підвищення статусу гуманітарного знання, призованого відігравати морально стабілізуючу роль у суспільстві.

Аналіз теоретичних досліджень, сучасного педагогічного досвіду дозволяє припустити, що значною мірою рішення задач гуманітарної підготовки спеціаліста залежить від психолого-педагогічної складової професійної підготовки. Особлива роль психолого-педагогічних дисциплін в гуманітарній підготовці зумовлена тим, що вони: відповідають принципу доміанти в організації навчання, надають можливість цілісного, а не „часткового” впливу на особистість, створюють кращі умови для емоційно-образного осягнення гуманітарного знання, активізації пізнавальних зусиль студентів; при настановленні на тривалу взаємодію і співробітництво суб'єктів навчального процесу сприяє встановленню сприятливого психологічного клімату на занятті, ситуації повноцінного спілкування. Компетентність у спілкуванні не лише сприяє полегшенню адаптації студентів до умов навчання у вищій школі, а і забезпечує успішність і результативність майбутньої професійної діяльності. Протягом навчання у ВНЗ майбутні юристи повинні набути навичок і вмінь роботи з людьми, набути професійної комунікативної компетентності в процесі психолого-педагогічної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Сьогодні розвиток компетентності у спілкуванні успішно вирішується в рамках СПТ. У вітчизняній психології він докладно розглянутий у роботах Г.М.Андреевої, Н.М.Богомолової, О.О.Бодальова, Донцова О.І., Ю.М.Ємельянова, Г.С.Золотнякової, О.Г.Ковальова, Х.Міккіна, Л.А.Петровської, А.У.Хараша, Т.С.Яценко та ін. Поєднуючи елементи реального і лабораторного експерименту, СПТ виступають ефективним засобом психологічного впливу, що дозволяє вирішувати широке коло завдань у галузі компетентності у спілкуванні [1].

На даному етапі студенти вивчають загальнообов'язковий курс “Психологія та педагогіка”. Припускається, що результат опанування майбутніми правознавцями цієї дисципліни набуде ознак практичної професійної зорієнтованості за умови запровадження соціально-психологічного тренінгу, спрямованого на формування комунікативної компетентності студентів.